

SĂMĂNĂTORUL

REVISTĂ LITERARĂ SĂPTĂMÎNALĂ

Redacția și Administrația
BUCUREȘTI
Strada Regală, 6

SUB DIRECȚIA UNUI COMITET

ABONAMENTUL
10 Lei pe an

CANTIANI ROMÎNI

Germanii au serbat la 12 Februarie aniversarea de o sută de ani a morții lui Kant. Multă lume va fi citit la noi cu deplină răceală, că Nemții adînci, dar obscuri, fac o serbare, ce poate interesa cel mult pe filosofi.

Și totuși, are și lumea noastră motive să cugete cu oare-care recunoștință la Kant —, pentru că și el e luminat cîndva țărilor romînești. Le-a luminat din vorba și scrisul unor bărbați, cari au însemnat mult în desvoltarea culturală a Romînilor; apoi a dispărut cît-va timp, pentru a se ivi din nou, în mijlocul «Junimeî» literare de la Iași.

Despre «Junimea» știm toți, mai mult sau mai puțin exact, în ce raport s'a pus cu filosofia germană; nu este nevoie a vorbi despre ea; dar pe *vechii* cantiani romîni i-am uitat, întru cît erau cantiani, nu și în alte fețe ale lor. Cîtorva dintre ei voesc să le dedic o pagină de amintiri.

Întiiele influențe ale lui Kant apar — faptul pare ciudat — în notele, cu care I. Budai-Deleanu a însoțit «Țiganiada» sa. Aiurea s'a dovedit că această epopee comică nu era o simplă scriere de haz și că ea avea tendințe raționaliste, antibisericești (nu și anticreștinești), în același sens, în care este antibisericească, antipreotească scrierea lui Kant: *Die Religion innerhalb der Grenzen der blossen Vernunft* (1793). Din notele lui Budai și din capitolele scrierii citate a lui Kant se pot pune în paralelă pasaje, care confirmă influența afirmată.

Dar s'ar putea zice: Idei identice se află și 'n alți scriitori contemporani cu Budai-Deleanu d. e. în teologiei cantiani, din cari asemenea ar fi putut trece în opera *teologului* I. Budai-Deleanu. Se poate și aceasta. Ideile n'ar fi mai puțin cantiane. Imprejurarea care mă face să cred într'o influență directă, este următoarea: Operele lui Kant se citeau foarte mult la Viena, Lemberg și în Transilvania, unde a trăit autorul romîn; în special opera citată mai sus era în Transilvania atît de populară, în cît preoții protestanți o dau chiar și în mina tinerilor ce se preparau pentru ceremonia confirmăției! Știrea aceasta ne-o transmise Bedeus von Scharberg în autobiografia sa. Ar fi dar de mirare, să nu fi cunoscut Budai, teologul, eruditul, poetul romîn, ce cunoșteau și băeții de pe băncile școalelor.

Cu *George Lazar* trecem pe un teren absolut sigur. Lazar studiasse în

același oraș, ca și Budai, în Viena, unde Kant era combătut cu înverșunare de teologii ultramontani, pe care liberalul Lazar îi ura. Venind la București, Lazăr aduse cu sine entuziasmul pentru filosofia cantiană și-o introduse în școala de la Sf. Sava.

Faptă îndrăzneată a celui d'întîi războinic cantian român! Grație lui G. Lazar, Kant triumfă asupra lui Condillac. Triumful nici nu-î va fi fost — poate — ușor. Condillac era adecă popular; el se citea în original, dar îl popularisaseră și Grecii cu traducerile lor; aceștia traduseseră și pe unii aderenți ai lui Condillac, ca d. e. pe italianul Soave și pe Destufft de Tracy, cu ale sale *Eléments d'idéologie* (1801—1805); pe Tracy îl propunea și în școalele lor din București. Eliade Rădulescu asemenea cunoștea pe Condillac; și-și scrisese mai apoi, după el, gramatica dela 1828, pe care o socotia, din cauza aceasta, o gramatică «filosofică». În mediul acesta veni și profesorul Erdeli ca aderent al filosofului francez. Între Erdeli și Lazăr se dete lupta, și triumfă Lazăr cu Kant. Pentru-că—zice Eliade Rădulescu în biografia ce-a scris despre Lazăr, și anume după-ce a povestit despre tendința lui Erdeli de-a propune filosofia după Condillac: «Aceasta fu o ispită lui Lazăr; îl supăra să nu vadă o sistemă urmată; simțea și cunoștea amestecul ce ar fi urmat în învățătură; se vedea silit să el a schimba pe Kant să Erdeli pe Condillac, cu toate-că, ce este drept, vrea mai bine să rămie jos Condillac pe lângă Kant. Lazăr, cu toate că cunoștea bine limba franțuzească, cu toate că trăise între Franțezi, în vremea armiei lui Napoleon, pe care îl iubea dimpreună cu Franțezi și vorbea adesea de dinșii; însă filosofia franțuzească zicea că trebuie să-și scoată căciula înaintea celui nemțesc și prin urmare pe Condillac, cu toate descoperirile sale, nu-l avea de mare lucru în filosofia veacului» (Curierul românesc, 1839, p. 264).

Despre efectele produse de filosofia lui Kant asupra elevilor lui Lazăr nu am nici o știre scrisă. Dar Lazăr era un profesor apostolic, vorbea cu focul convingerii tari, cu entuziasm; decî putem crede, că fără nici un efect n'a rămas, deși efectele se vor fi ivit poate cu greu. Elevii din București erau adecă destul de răi pe atunci. Autoritățile școlare îi priviau cu multă neîncredere. Ele s'au văzut silite să le interzică d. e. (pe la 1838) chiar și umblatul cu steaua, care devenise prilej de mari necuviințe; iar doi-trei ani mai târziu, Eliade îi descria foarte sever (1840—1841).

Din aceeași cauză cred că nu a fost fără intenție, nici cînd al treilea cantian român, *A. Tr. Laurian*, vorbind către elevi, rostea la 1845 în al său Cuvînt academic (pag. 12) ținut cu prilejul examenelor, vorbe de cea mai mare iubire pentru idealul moral-cantian.

După Laurian, — Descartes, Leibnitz, Wolf, Hume nu făceau «decît junețea filosofiei moderne;» după el, «bărbatul care să o înalțe la tărie și constantă bărbătească se arată în Königsberg.» Acestui bărbat Laurian îi consacră apoi rîndurile ce urmează, rînduri interesante și ca probă de vechiul stil filosofic-romîn: «Emanuel Kant, un om plin de geniu, cu o nespūsă diligență și adornat cu cele mai frumoase cunoștințe, observă defectele cercetărilor făcute atît de dog-

maticî cît și de scepticî, ia mintea la critică, îi desbate facultățile, îi determină marginile pînă unde poate cu dreptul să se întinză, o înalță făcînd-o centrul cercetărilor, însă tot de odată o strîmtoează prin rezultatele lor. Măsoară ambitul obiectelor, cunoștințele după puterea facultății cunoscătoare, întemeiază și determină cîmpul cunoștinței și al credinței. Însă meritul cel mare al lui Kant, ca și al lui Socrate, este deșteptarea atențiunii asupra laturii practice a vieții, asupra moralei și recunoștința primatului rațiunii practice pe lîngă formele cele rigide ale rațiunii teoretice, pentru că a lucra moral e o poruncă absolută, dară a-și cîștiga cunoștințe și a le lăți, e numai o poruncă relativă a rațiunii, și prin urmare înțelepciunea practică, care se arată în exercițiul virtuții, este scopul suprem al vieții...

Doi ani mai tîrziu (1847) Laurian publică întiiul volum al unui sistem filosofic cantian, o traducere după W. T. Krug, succesorul lui Kant la catedra de filosofie din Königsberg. Cursul întreg cuprinde în nemțește cîte-va volume. Laurian s'a oprit la cel dintîi.

Lazăr începuse să traducă chiar pe Kant (Eliade, în Curier, 1839, p. 263); Laurian se oprise la un cantian. *Timotei Cipariu*, al patrulea vechiului cantian, imită (la 1861) pe Laurian și traduce pe Krug întreg, însă prescurtînd și eliminînd bogata bibliografie filosofică, pe care Laurian crezuse folositoră o susție în traducerea sa. T. Cipariu propuse pe Krug, «cu toate-că limba filosofică și preste tot și în specie precum se află în școala cantiană, e din capul locului mai anevoie de înțeles». Cursul lui Cipariu s'a publicat în Blaj, la 1861.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

T. Cipariu relua la 1861 un curs, pe care-l făcuse și la 1848. Cu un deceniu mai înainte, la 1839, aceeași filosofie a lui Krug fusese tradusă, «toată», pentru școalele Blajului, — de *Șimeon Bărnuțiu*. De-atunci începu Bărnuțiu să învețe pe Romîni «drepturile cele înăscute personalî de libertate și egalitate» etc, cum zice Papiu în istoria sa (I. p. 210). La 1839 a tradus-o, dar de propus o propunea ceva mai de mult Bărnuțiu.

Efectele produse de cantianismul lui Krug-Bărnuțiu au fost foarte mari. Și astăzi s'au în Transilvania argumentări, a căror origine sînt cursurile amintite de filosofie și celebra cuvîntare dela 1848. Discursul acela este întemeiat pe idei culese din filosofia dreptului Kant-Krugiană. Formule, chiar citate latinești, sînt luate verbal.

Duse pe aripelile sentimentului de ură, ce bate în acel discurs, ideile cantiane resumate în *fiat justitia, pereat mundus*, au umplut de-atunci tot Ardealul. Acesta este între Romîni cel mai mare efect practic al propagandei filosofice-germane a lui Bărnuțiu.

Bărnuțiu nu s'a despărțit toată viața de originea sa filosofice, peste care s'au așezat, firește, alte, multe lecturi posterioare. D. e. între Krug, Rechtslehre (partea I, 2, Öffentliches Recht) și Bărnuțiu, Dreptul natural public (publicat la 1870) se pot urmări încă serii de capitole asemănătoare. Kant răspunde deci și în cursurile bărnuțiene dela Iași, ale căror concluzii

— uneori neașteptat de radicale, — au fost combătute de d. T. Maiorescu în cunoscuta scriere «Contra școalei Bărnuțiu».

Deci, Bărnuțiu, Cipariu, Laurian, Lazăr, Budai-Deleanu —, în cursul unui veac de literatură și școală românească — au primit idei cantiane, fie direct din Kant, fie indirect din filosofii cantiani, din Krug. Toți s'au hrănit din același izvor. Această împrejurare ni arată că exista o convingere generală despre utilitatea națională a filosofiei cultivate de ei. De-aceia faptul este caracteristic și vrednic de înregistrat în istoria culturală a Românilor.

Ar fi o lucrare utilă, ca cine-va să comemoreze pe cantianii români din regat, pentru a împlini o lacună: în istoriile filosofiei se obicinuește a se arăta la Kant care-i limita geografică a influenței lui; se vorbește și de vecinii noștri, de Unguri, de Poloni; nu se spune însă nimic despre Români.

G. BOGDAN-DUICA.

ICOANE STRĂBUNE

Toamna-și buciună 'n adâncuri, îngrozită, tristă doină,
 Nori de păcură aleargă, sămănând, în vânturi, moină;
 Iară luna, cite-odată, ese 'n ochiuri sinilii,
 Luminează frunza 'n valuri înecînd uscate glii —
 Sperioasă-apoi s'ascunde, iar răsare speriată,
 Chip pierdut, umblind la geamuri, într'o casă ruinată.
 Vîntul cîntă, vîntul plînge, vîntul geme răgușit,
 Melodii îngrozitoare trec sunînd înăbușit;
 Staî pierdut, cu ochii țintă, străbătut de 'nfiore:
 Parc'ascuți povești străbune în cîntările barbare.

Hei! a fost... a fost odată... Vîntul cîntă, vîntul spune,
 Și, la glasul-i, — din noianuri, — ies icoanele străbune.
 Iată! un castel s'arată: brîu de ziduri mari îl strînge;
 Bolți de piatră, trepte negre, tainiți jilave de sînge,
 Stă, în vîrf, un cuib de pajuri, într'o rariște de ulmi...
 Pauzi! clopotele sună, — geme buciumul pe culmi.
 Vine din război Stăpînul. Ochî de șoim, sub coif de-aramă;
 Barbă neagră; peste-armură părul curge ca o coamă.
 Răsăritul bate 'n zale, adunînd un soare 'n ele —
 Buciumări de-alarmă sună pe 'nverzitele muncele.
 Din cununî de flori, din soare, iese-un chip cu ochi blajini —
 Ochî albaștri, de ce plîngeți? pieptule, de ce suspini? —

Două brațe se ridică, capul cade înapoi —
 Zboară trupul către Soțul care vine din război...
 El descalecă, ea-î cade, tremurînd de plîns, în brață,
 Capu-î cade iar pe spate, hohotînd de gît s'agață —
 Se mlădie, îl cuprinde, ca pe-un trunchiî voinic o floare,
 Pe cînd el, ca o făclie, șade drept, arzînd în soare.

Vîntul cîntă, vîntul spune. Sună corn de veselie.
 Vin voinici cu plete negre, în lumina argintie,
 Vin surate înflorite, alăutele se 'ngîină,
 Pe cînd toți își cată ochii și se prind voioși de mîină.
 Alăuta lin îi zice, zboară hora 'n tact voios,
 Bat pămîntul, bat din pînteni, se opresc și bat vîrtos,
 Pe cînd ochi-și cată flacări purtătoare de noroc :
 — «Tot pe loc, pe loc : pe loc să răsară busuioc», —
 Roata zboară, pe cînd dancii, prin prejur, se dau de-a tumba —
 Lin îi zice alăuta, iară cobza : zumba-zumba !

Tu, poiană, te gătește, și cu flori aține-te :
 Aū să-ți vie oaspeți tineri în amurguri vinete !

Vîntul plînge, vîntul spună. Din noianuri se arată
 Un războinic plin de sînge, pe-o cîmpie spăimîntată,
 Alergînd, pe văi și dealuri, spre castelul dintre ulmi.
 Îtristate răgușite, sună buciume pe culmi !

Cîntă vîntul. Din noianuri, iese luna îngrozită ;
 Cîntă vîntul printre sălcii ca o voce chinuită,
 Și, în vînăta lumină, un voinic pe cal răsare,
 Stringe 'n brațele rănite o femeie ca o floare...
 Dar un pîlc de nourî vine, pe lumină noapte pune,
 Ca o pinză uriașă pe-un tablou din vremi străbune !

ECATERINA M. SADOVEANU.

CATRE GENERAȚIA DE ASTAZI

Unii idealişti — o! nu vă gândiți la d. I. Tanoviceanu, «penalistul» idealist! — au putut crede că, răspîndindu-se gustul de cetire la noi, politica va fi influențată ca spirit și formă, ca țintă și arme prin activitatea literară, neapărat mai curată, mai deslipită de miasmele unui pămînt acoperit de putregai. Mulți dintre scriitorii făceau și gazetărie, unii trecuseră chiar mai mult în rîndurile gazetarilor, de cele mai dese ori pentru a-și apăra convingeri pe terenul politic, pentru a-și manifesta sentimente adevărate, călduioase față de oameni ce aveau în mîna sau urmăreau cîrmuirea țerii: așa Eminescu, Delavrancea. Presa ziarelor părea că se înalță spre cultură și moralitate.

Dar aceasta n'a ținut multă vreme. Dacă, totuși, stilul duelului literar în jurul mesei guvernului s'a îmbunătățit, progresul nu e așa de mare ca acela ce se poate observa în alte domenii de manifestare literară a unor lucruri ce n'au a face cu arta. Puțina cuviință ce se introdusese de o bucată de vreme a fost măturată afară din principiu la unele ziare-revolver, ce au singurul scop de a sluji bine celui ce le plătește și de a cîștiga oricum o viață bogată în plăceri pentru redactorii lor. Minciuna, minciuna grosolană, răspingătoare, fără pic de sfală sau rușine a fost socotită un element pipărat de care simte nevoie ori-ce gazetar ce vrea să fie cetit. Noțiunea respectului față de persoane, față de meritele, față de convingerile adversarului a fost întunecată de vîntul patimilor neînfrîinate sau stînsă în mocirla unei indiferențe bestiale față de muncă, față de talent, față de moralitate.

E destul de rău și aceasta. Dar asemenea păcate se tot întind asupra vieții noastre publice. E o fericire și un noroc că deputații și senatorii noștri fac parte încă, în majoritatea lor, din vechea boierime și că astfel injurăturilor surugiești din presă nu li corespund argumente austro-ungurești sau bucovinene (sistem intelectual dr. Aurel Onciul), ca: batjocuri, asămănări cu dobitoacele, cu criminalii, cu drojdia societății, urlete de fiare flămînde, tropăituri de copite, sfărîmări de pupitre. E îngrijitor însă că de mai multă vreme scriitorii din reviste, din volume, literații și oamenii de știință se arată cucerii une ori de curentul nesănătos. Ei mint cu cinism, insinuează cu vicleșug, batjocuresc cu grosolanie. În zădar îi chemi în formă cuviincioasă, ușor ironică, cel mult, la amintirea adevărului, judecării drepte, datoriiilor sociale. A doua oară, și se vor înfățișa, în

cuvinte și mai tari, cu hohote de râs viteze și amenințări ridicule, aceleași fapte născocite, aceleași judecăți întortocheate, aceleași închipuirii. Lângă dinsele, vechi cunoștinți, care, după indignarea de ieri, stîrnesc desprețul de azi, scot capul tineri puî de năpîrcă meniți să prospereze în cuibul cinismului. «Luptătorul» știe bine un lucru: că e un punct pînă la care poate să meargă un om cum se cade și că într'un anumit teren el nu-și poate pune piciorul. Ei bine! lupta va fi strămutată pe *acest* teren, și din larga baltă pestilențială se vor ridica de cîntăreți galbeni și verzi imnuri de triumf către stelele liniștite. Și «luptătorul» mai știe ceva: că în publicul nostru este încă răspîndită credința că omul cu dreptatea trebuie să aibă și cuvîntul din urmă. O părere îndreptățită numai atunci cînd adversarii sînt de o potrivă de simțitori față de dovedirea adevărului, de o potrivă de capabili de a judeca în afară de interesele lor momentane sau trainice, de o potrivă de învățați, prin creșterea de sine însuși, a recunoaște o greșală care nu era o faptă rea premeditată, — a se rușina de dînsa, a căuta cavalereste, și ca un om de cînst, să o îndrepte. Da, atunci, cine tace, dovedește că s'a încredințat de păcatul său, pe care, dacă ar sta cu o treaptă mai sus, l-ar mărturisi. Însă cînd de o parte ai un dușman, un adversar, care-și rîde 'n el însuși de dreptate, care-și dezmiardă în taină gîndurile ascunse și pornirile ce nu se pot mărturisi, cînd e un șiret care se preface, un clown care joacă pe Cato Censorul cu o barbă albă de păr de capră și o chelie de bășică de boșu, cînd, ori-ce i-ai găsi împotriva, cînd ori ce i-ai îndrepta, cînd ori cit ai face apel la sentimentele cele mai frumoase ce zac într'o inimă de om, el e hotărît să-și astupe urechile, dînd voie gurii să rumege din nou aceleași batjocuri și clevetiri, — ce poți face decît să te depărtezi în tăcere?

Și mai ales cînd se petrece încă ceva. Fără să fie jignit altfel decît în simțul lui pentru frumuseță, pentru măsură, pentru adevăr și pentru cuviință, fără să fi simțit altă durere decît aceia, îndreptățită, cred, a unui om care-și iubește țara și neamul și ar vrea să nu aibă decît să se mîndrească în numele lor, cineva, care nu urmărește nimic pentru sine (nu mă gîndesc la mine, ci la toți prietini mei), începe o luptă grea cu oamenii mulți, tari și răi. El n'a așteptat sprijinul oamenilor cinstiți, dar e logic ca acesta să i se deie, căci e vorba mai mult de ei decît de dînsul. Unii trec însă, dînd din umeri; alții se plîng de atîta sgomot ce se face în auzul gingaș al lumii, de acești iubitori de tărăboiuri cari strică liniștea gospodarilor. Puțini se opresc în loc și încunjură pe cel ce se războiește cu o întreagă gloată furioasă care predică în cea mai frumoasă limbă

fățarnicită, lovind pe la spate. Staă și se uită. În inima lor vorbește glasul ce arată rostul luptei: ei știu foarte bine cu cine e dreptatea, dar ei înțeleg ca povara s'o ducă până la capăt acela care a pus-o pe umeri, — pentru toți. Și de la o vreme, obosiți, și ei pleacă spre casă, mormăind printre dinți ca să-și înșele conștiința: «E vădit că omul suferă pe nedrept; dar eu o să mă ridic pentru dînsul?» «Saă eu?» «Saă eu?» «Saă eu?». Și glasurile se pierd tot mai departe, pe cînd fapta rea se săvîrșește în urmă.

Așa sînteți, oameni buni, prieteni și tovarăși de idei din public, tineri cu gînduri bune și bătrîni înțelepți, cari ni șoptiți o vorbă de îndemn cînd sînteți doar siguri că nu vă poate auzi nimeni. Se dă astăzi, orî-cît ar încerca să ascundă cei ce au interes la aceasta —, o mare luptă, pe toate terenurile, între adevăr și minciună, între bine și rău. Dumneavoastră știți bine aceasta, dar sînteți prea gingași, prea cumpăniți, prea cumiți ca să vă amestecați. Primiți hîrtia pe care stă scrisă vorba noastră și hîrtia pe care e scrisă vorba lor, întindeți mîna unuia și celuilalt, intrați în casa din dreapta și în casa din stînga, aveți un zîmbet, o vorbă bună pentru cavalier ca și pentru bandit. Și vă mirați că avîntul acestui neam nu se împuțernicește!

Socoteala e bună: ea face oameni grași, oameni liniștiți, oameni lăudați. Dar amîntirea acestor lucruri va fi odată un stilp de rușine pentru generația de astăzi.

N. IORGA.

LOGODNĂ

...Tot aurul luminii îți cade'n păr, pe față...

Apari biruitoare ca'nțîia dimineață —

O, vis al vieții mele, ce-o clipă mi-ai zîmbit,

Mergi pururi în lumină, etern sărbătorit!...

Și, dacă eu mă 'ntuneç uitat, necunoscut,

Amara desnădejde de a te fi pierdut

Mi-o va'mblinzi credința că te voi ști mai bine —

Maă sus, maă fericită decît ai fi cu mine...

Acela ce se leagă tovarăș umbrei tale,
 Frumos ca un Adonis ți-a răsărit în cale.
 Aceleași sfinte doruri pe amîndoi vă'mbie,
 În ochii tăi mari, limpezi, rîd zori de bucurie —
 Și eu mă uit pe mine și 'n gîndul meu aș vrea
 Să cresc norocul vostru cu fericirea mea ;
 Și nici un semn gîndirea-mi trecutului nu cere —
 Doar inima, nebună, se sfișie 'n tăcere...

Plecat spre tine, robul, cu inima vrăjtită,
 Îți spune vorbe pline de taină și ispită ;
 Iar tu zîmbești, ca 'n visuri, și-aprinsă de noroc
 Pecetluești iubirea-ți cu gura ta de foc...

...Nu te uita că ochiu-mi s'aprinde peste fire,
 Că sufletu-mi se rupe de-atita fericire —
 Nu te uita : sărută-l, sărută-l înainte —
 Simțire-aș gura morții pe fruntea mea fierbinte !..

P. CERNA.

REGRETUL

Măi fraților! — zise prietinel nostru Luca, învăluindu-se într'un
 nour vinăt de fum ; — ce credeți adică voi de mine, cînd mă ve-
 deți așa, ca acuma, că mă răstorn pe spătarul scaunului, cu brațele
 întinse drept, cu pumnii strînși pe masă, și cu ochii încrunțați asupra
 păharului? Ce veți fi zicînd voi? Mă! ăsta se gîndește la nemurirea
 sufletului! orî, cei cari au băut pe plească de la mine se vor fi gîn-
 dînd : Bre! cumplit s'a îmbătat Luca Stroescu!

He-he-he-he! ei lasă, lasă! nu mai răcniți atita: «Nu! nu! nu,
 nene Luca!», las' că vă știu eu! sînt mîncat eu de multe, — mai
 ales de viața Bucureștilor!

Aha! unul mai cuminte... mă întrebă că atunci la ce mă gîndesc?
 Puteai să fii, dragă prietine, mai al dracului, dacă spuneai simplu :

Scumpi amici, Luca Stroescu nu se gîndește la nimic! — Iar strigați! Nu strigați în zădar. Poate nu mă gîndesc la nimic; poate mă gîndesc la multe.

Hm! cel mai bun lucru pe care-l putem face, în sara asta de Sfîntul-Vasile, e să mai bem cîte-ceva! Ziceți să aducă vin, — și ceva gustare! Nu mai strigați degeaba *ura!* că o să cred că v'ați îmbătat.

Să bem, fraților, și să uităm! Spuneți drept, bre, că m'am îmbătat. Spuneți drept: s'a îmbătat Moldoveanul! Da! m'am îmbătat, ca totdeauna de-atîția ani de cînd ne cunoaștem, m'am îmbătat! ce mai voiți?

Nu voiți nimic? Bine, voi nu voiți, dar voesc eu!.. Știți voi, fraților, ce-i aceia *o viață prăpădită*? Știți? Nu știți, — adică puțin vă pasă ce comedie e aceia. Bre, *o viață prăpădită* e titlul unui roman, care încă n'a fost scris, dar care a fost trăit...Ce mai la deal, la vale? Vieța prăpădită e viața mea!

Rideți: m'am înduișat la beție! Bine, atunci să ne mai vie băutura și să vă spun ceva. M'am înduișat, — așa-s eu, cîteodată, al dracului, mă înduișez tare. Atunci mă uit la fumul țigării și mă înduișez... da! așa-s eu... o viață prăpădită, măi fraților!

Să vedeți, — nu vă uitați așa de încruntat la mine că n'o să întind povestea pînă mine, — era în sara de Sfîntul-Vasile, iată, în ia-sară, se împlinesc zece ani. Eram pe atunci băiat fercheș și mă logodisem chiar c'o fată frumoasă și bună, — o bucățică de pine caldă... Și 'n sara de Sfîntul-Vasile, acum zece ani, petreceam acasă la fată. Era frumos, căzuse omăt mare și o lună plină lumina ca ziua.

Pe acolo, prin fundul Moldovei, umblă băeții și flăcăii strașnic cu plugușorul. Era un vuet de tobe, de buhae, de clopote, de credeai că se dărimă pereții cînd începeau urătorii. Noi petreceam, ca 'n vremuri bune, în căldură și lumină, cu vin, cu bucate calde și cu plăcinte moi. Eram vreo zece de toți; și, între cucoane, era și o vădană, — trecută de treizeci de ani, dar cu niște ochi cari te virați în boale. Nu era frumoasă, îi lipsea un dinte de deasupra, dintr'o parte, — dar așa am fost eu pesemne, mie mi se părea că mai bine-î șade fără dintele acela; pe urmă, era plină la trup, știți... mă rog, ce să vorbim degeaba? o vădană! știți voi ce-i o vădană!

Dacă vă spun cum era vădana, asta nu însemnează că logodnica era slută, orî n'avea pe vino 'ncoace! Hei! să nu mai vorbim cum era, măi fraților! Acuma s'a'u trecut toate. O iubeam, bre, atîta pot să vă spun, o iubeam ca un nebun, cum ați iubit și voi la douăzeci de ani! Ziua suspinî, noaptea suspinî și plănuești tirade romantice

și, cînd ești față în față cu fata, nu poți îngîna două vorbe. Așa o iubeam eu, — dragoste platonice, măi băeți! și — să mă vie o baterie!

În sara aceia, mă cam turcisem eu, — nu prea eram obișnuit cu vinul, — și mă uitam cu niște ochi la fată... eu mă uitam la dînsa și ea se uita la fața de masă. Așa era pe vremea aceia... știți... eu la dînsa, ca un tigrul, și ea la fața de masă.

Numai ce se scoală vădana, fraților, și zice:

«Ce ziceți, cucoanelor și domnilor, n'ar fi bine să facem o plimbare cu săniile? e o zăpadă afară de-a măi mare dragul și o lună...

— Cum nu! cum nu! strigă toți, din toate părțile; să ne plimbăm cu sania!

— Bine, zice și bătrînul, tatăl fetei; cum v'a fi pofta. Duceți-vă, cei tineri; iar noi, bătrîni, om rămînea la sfat.

S'aუ înhamat caii la două săni; ne-am îmbrăcat bine și ne-am coborît în ogradă. Iată, nici acum n'ași putea să vă spun cum s'a făcut de m'am trezit într'o sanie cu vădana. Luați-aminte, fraților, într'o sanie cu vădana!

Era o lună frumoasă pe cer senin și o lumină strălucită de se vedeau lămurit, ca ziua, pădurile de pe dealurile dimprejur. Orașelul vuia de zgomotele plugarilor; clopote sunau pretutînd, pocneau harapnice, strigau vînători, cîntau trîmbițe. armonice, fluere, — fierbeau împrejurimile!

Am eșit afară din tîrgușor și caii au prins a zbura pe omăt. Tîrgul rămase în urmă cu freămătul lui innăbușit. Noi spintecam un vîntușor subțire și tăios și zăpada mărunță roia licărind în jurul nostru. Șesurile întinse, în lumina lunei, îmbrăcau tonuri viorii strălucite.

Alergam pe cîmpii tăcute. Și nu pot să vă spun cum și de ce: am simțit o fierbere mare născînd și clocotind în piept, pe cînd caii zburau spre zările adînci albastre.

Agripina, vădana, se lăsase moale asupra mea, îmi cuprinsese o mînă... Nu știu, nu pot să știu ce s'a petrecut, am prins a arde, i-am strîns mîna, m-am plecat asupra ei, am sărutat-o, — parcă mi-a trecut un fier roș prin vine. Și caii zburau prin lumina lunei și zăpada mărunță roia licărind în jurul nostru.

Iată, fraților, din pricină că ne-am plimbat cu sania în sara aceia de Sfîntul Vasile, numai din pricina aceia am ajuns un om care nu măi are nimic de nădăjduit. Bre! ș'o iubeam pe fată, o iubeam ca un nebun! Dar din noaptea aceia de Sfîntul-Vasile n'am măi plănuit tirade romantice și n'am măi stat ceasuri întregi, tăcut, lîngă dînsa, fără să spun o vorbă.

Adouazi, ochii aprinși ai vădanei mă ardeau ca două flăcări, îi simțeam în priviri, în piept, îmi umblau ca un foc prin simțuri. Și m'am dus, m'am dus după ochii negri ai vădanei, am lăsat totul, am venit în București... și iată! zece ani au trecut, mă vedeți, în sara asta de Sfintul-Vasile, beat, beat și întristat, fraților, dar să știți că acasă... mă așteaptă cei doi ochi... cei doi ochi de flăcări...

Atît a mai rămas din vădană, *doi ochi*... Mulți dinți au căzut, pielea feței s'a sbîrcit; și acuma boiul nu i-î plin, nu mai are pe vino'ncoace, ca odinioară. Dar ochii au rămas. Fug de ei și mă întorc la ei și nu pot să scap și n'am să pot scap de dinșii nici odată!

O viață prăpădită, fraților, o viață prăpădită, nu vă spun mai multe.

Atîta-î. — Acum m'am îmbătat, șed răsturnat pe speteaza scaunului, cu pumnii pe masă și mă uit încrunțat la păhar... Sînt zece ani de-atunci și cită vieață prăpădită zădarnic! — Nimica n'am făcut, nimica! m'am zbuciumat și m'am cufundat pentru totdeauna într'un sorb_cumplit!

Și, cînd stați așa, cum mă vedeți, să știți că așa-s eu, mă înduioșez al dracului și mă gîndesc la fetița cea bălae pe care am iubit-o așa de mult, ca un nebun, — și beau și mă înduioșez, măi dragilor, și mă gîndesc la nopțile romantice și la fetița bălae pe care n'am mai văzut-o, de-atunci niciodată!

Haî, bre, să cîntăm încet, ușor, ca o adiere, să cîntăm *Regretul*. Voi nu știți *Regretul*? — *Steluța*, fraților; eu, așa-î zic: *Regretul*! Încet și prelung...

Tu care ești pierdută în neagra veșnicie,
Steluța mult-iubită a sufletului meu,
Și care-odinioară luceai atît de vie,
Pe cînd eram în lume tu singură și eu...

Nu stați... cîntați înainte... nu vă uitați că-mi curg lacrămile; așa-s eu la beție, mă înduioșez al dracului... Ziceți-î ușor, ca o adiere... cu foc, iubitorilor... Sînt zece ani de-atuncea, zece ani, și s'a dus, s'a cufundat în neguri fata pe care am iubit-o ca un nebun! Cîntați încet *Regretul*, fraților...

MIHAI SADOVEANU.

CÎNTECE PE MARE

I

*Pe marea nesigură, noi,
Pe marea albastră,
Vom merge perduți amîndoi
Cu dragostea noastră.*

*Speranțele par'că-s mai vii,
Iar gîndul cutează!
Prielnică numai să-mi fi,
Tu, mare vitează.*

*Tu dragostea noastră o aduni,
Va crește mai înute
Asemenea unei furtuni
Pe apă născute.*

II

*La apa cu vinete vergi
E schelea visărei:
— Copilo, tu știi unde mergi?
La Regele mării.*

*Pe geamul de mare spălat
Dă raza albastră.
Rid albele fete 'n palat,
Rid florile 'n glastră.*

*Dar Regele-i foarte 'nțelept,
Nu știe de șagă.
Acolo voiți spune lui drept
Ce mult îmi ești dragă,*

BCU Cluj / Central University Library Cluj

*Și cît de puțin mă iubești,
Ba nu-î voiți ascunde
Că singură moartea'mi grăbești !.
Tu ce vei răspunde ?*

Constanța, 1903.

ION BİRSEANUL.

NOUL RĂZBOIŪ

— ȘTIRI DESPRE ȚERI ȘI OAMENI —

Un războiŪ e un lucru care poate da materie povestitorilor, pictorilor, care poate crește tirajul ziarelor, care poate încuraja industria uneltelor de ucidere și ridica prețul cerealelor, — dar rămîne urît și pătează civilizația, încă așa de imperfectă, a omenirii de astăzi. Dar războiul este și, fiind, trebuie judecat după urmările ce poate aduce civilizației biruința unei părți sau a celeilalte și, de o potrivă, din punctul de vedere național al fiecăruia, după înriurirea ce poate să aibă asupra vieții și dezvoltării poporului său, Criteriul după colorea feții sau după religie, e de sigur, mai jos.

Dacă privește cineva din acest punct de vedere marea luptă ce s'a deschis în Asia Răsăriteană între Rusia și Iaponia, va trebui să recunoască acestea: întâi, că Iaponia caută să oprească întinderea monstruoasă a unei Puteri care alipește țeri după țeri, care mină un popor după cellalt în temnița sa, fără să aibă măcar îndreptățirea că răspîndește altfel o civilizație politică, socială, economică sau literară și artistică. Apoi că nici un Stat n'a urmărit cu atîta stăruință scopul de a ne șterge din rîndul oamenilor ce trăiesc neatîrnat, cu limba lor, cultura și idealul lor, decît vecina noastră de la Răsărit, europeană, albă, civilisată, creștină și drept-credincioasă Rusie, căreia nu i-am făcut alt rău decît că voim să trăim și noi și să producem o formă anumită din civilizația lumii, noi aceștia, o mină de oameni pe un petec de pămînt pe care de două mii de ani îl sfințim cu munca noastră și îl plătim cu singele nostru.

Și, ținînd samă de aceste adevăruri, nu vom scoate strigăte pe stradă, nu vom innălța steaguri în balcoane, nu vom cînta Te-Deumuri în biserici, nu vom provoca pe nimeni, și nu vom rîde ca sălbatecii de durerea răniților, a văduvelor și a orfanilor, de soarta amară a morților tineri, dar vom simți din cînd în cînd, cu toată tăcerea, împăcarea sufletească pe care o dă vederea dreptății ce se săvîrșește, și vom răsufila mai larg gîndindu-ne la un viitor pe care nimeni n'are, din Cer și de pe pămînt, dreptul să ni-l fure.

* * *

Cetitorii cari ar vrea să aibă unele știri despre Iaponia din ultimele timpuri, care a trecut dintr'un adevărat ev mediu, cu feudalitate și prejudecăți, la puternica viață luminată, harnică și liberă a timpurilor nouă, vor putea ceti cu folos, între multe altele, și aceste cărți din care dăm aici cîteva știri, vechi ce e dreptul, dar care pot lămuri noutatea de astăzi.

Baronul de Hübner, care a represintat Austria la Congresul din Paris, unde s'a pus temelia României moderne, a tipărit în 1871, la Paris, o carte de călătorie, deosebit de vioaie, de spirituală și de interesantă: *Promenades autour du monde*, «Primblări în jurul lumii», în care vorbește, pe două sute de pagini aproape, foarte pe larg de Iaponia acum treizeci de ani, neprefăcută încă în întregime după norme europene.

El descrie căsuțele mărunte de lemn, oamenii ageri, elastici, mișcîndu-se iute, cu un zîmbet — adese ori falș — pentru fiecare, mîndrii *samurai*, seniorii, boierii, «cu o sabie sau cu două». I se pare că prefacerea economică merge încet și că nu va da roade: pe acea vreme ca produse de export se socot numai mătasa (5.200.000 de dolari pe an) și ceaiul (3.848.000): ce industrie s'a întemeiat de atunci și cum știe ea să gonească din anumite domenii pe concurentul european!

Cu Hübner treci pe rînd de la Iocohama, în care se întîlnesc toate neamurile, la Ioșida (Joshida), prin locuri unde vezi sate, munți, temple; Ioșida, unde hotelul e... un templu, condus de un preot șintoist (nu budist, cum sînt cei mai mulți dintre locuitorii), care slujește cu coiful pe cap și cu sabia în mînă, luptîndu-se cu un dușman nevăzut, la tînguirea unui fluier și în bă-

taia tobei celei mari, sau trăgînd suliți asupra duhurilor rele, în «atitudinî clasice» une ori, alte ori cu strîmbături de maimuță. Vezi prin ochii lui glumeți lupta unui sat întreg, — toate vrstele și amîndouă sexele — ca să vadă «cinci oameni cu totul albi» — tovarășii călătorului nostru —.. scaldîndu-se. — Pretutindenî trec pelerinî spre multele temple, formalisți și cu gîndul aiurea, în sunetul clopoșeilor cari înlocuiesc pentru zei rugăciunile. — Micile perspective sînt uimitoare: «am numărat pînă la douăsprezece planuri dintr'o dată». — Sînt bilciuri: «cu catarguri împodobite cu flori, hîrtiute, panglici, icoane». Circiurile sînt «casele de ceai»: chelnerițele cu ochii oblici și dinții văpsiți în negru, cu ace mari în părul bogat, se ascund întăii înaintea Europeanului. Ele taie mucul luminărilor de ceară vegetală cu acele din păr. — Nu se văd turme, cirezi; nici cai: calul e omul, care duce în spina lui aici mai mult decît ori_unde. — Iată *samurai* tineri, coconași cu fesuri albastre și albe, tunici de mătăsă cu steme, săbiî mari și apucături obraznice. — Cerurile sînt albastre și trandafirii; priveliștea e ca în Scoția une ori, alte ori ca în Svițera: Mancuria trimete vîntul rece, Marea, tifoane distrugătoare; vulcanii zguduie adesea pămîntul. — La locuitori în genere «simțul frumósului e înnăscut»: ori-ce om cult aproape săvîrșește, jucîndu-se, minuni decorative. Minune decorativă e și toată arhitectura, toată industria. — Iată în sfîrșitul orașul Iedo ¹, vechea Capitală, cu mormintele șogunilor, vechii suverani, cu casele și livezile ei, cu palatele, templele, magaziiile și «casele de ceai» ale ei, — curată ca un pahar, tăcută ca o biserică, verde ca o grădină. Hainele europene încep să se vadă, dar «stîrnesc indignarea poporului»; armata e îmbrăcată europenește. Căci atunci, în 1871, Budismul e persecutat, principiî, *daimios*, sînt deposedați, *samurai* încep a fi ținuți în frîu. O oază europeană răsare în Extremul Orient supt pavăza lui Mikado, prefăcut din șef religios în suveran constituțional.

(Va urma.)

N. IORGA.

NOTIȚE

Corul elevilor d-lui Costescu. — Lunî, la 2 Februarie, a avut loc în sala de gimnastică a liceului Lazăr o audițiune dată de corul elevilor de la liceele Lazăr și Sava, pe care l'a organizat și-l conduce — sub egida de «Institut filarmonic al învățămîntului secundar» — d. I. Costescu, escelentul profesor de musică. Au asistat cîți-va profesori în frunte cu d. M. Dimitrescu, directorul liceului Lazăr și mai mulți dintre părinții și rudeniile elevilor. Programa, bogată și bine alcătuită, a fost următoarea: Imnul regal (W. Hübsch), Barcarola (Gr. Ștefănescu), Tricolorul românesc (I. Costescu), O! prea sfîntă!

¹ Azi Tokio, adecă: Capitala Răsăritului.

(musică populară siciliană), Puișorul, Pre tine te lăudăm și Haideti peste Prut (I. Costescu), Gaudeamus igitur (Kindleben), Marșul cîntăreților (J. Otto), În natură (I. Costescu), Hora Unirei și Deșteaptă-te Romîne; pe urmă poesia El Zorab (de G. Goșbuc), recitată de elevul Carol Thott și poesia Tatăl lui Neacșu (de I. Nenițescu), recitată de elevul I. Lugoșianu. Toate punctele musicale aũ fost esecelent esecutate de către corul elevilor, care posedă voci bune, instruite și disciplinate ireproșabil. D. Costescu poate fi mulțumit de rezultatele foarte îmbucurătoare ale muncii d-sale neobosite și merită toată lauda pentru vrednicia d-sale. Publicul a răsplătit cu aplause repețite pe conducător și pe elevi; compozițiile frumoase ale d-lui Costescu aũ fost primite deasemenea cu multă plăcere. Punctul cel mai interesant al programei, *Hora Unirei*, a cărei melodie originală, uitată astă-zii, a fost descoperită și reconstruită de d. Costescu, pe basa unor cercetări stăruitoare, — a încîntat auditoriul și a fost bisată. Este într'adevăr o melodie care ar trebui reînviată și popularisată din nou, căci are meritul de-a fi *adevărata* interpretare musicală a sentimentelor ce-aũ încălzit pe apostolii Unirei; în afară de asta, ea mai are și darul de-a ne fermeca prin caracterul ei specific romînesc (motivele sînt de doină și de horă) și prin aerul bătrînesc care o învăluște, nu în negura, ci 'n lumina trecutului. De sigur că numai de dragul acestei scumpe evocări istorice a menținut d. Costescu și sfirșitul *Horei*, care-i ...o *sîrbă*, ceea-ce ne amintește par'că pe acei veseli bătrîni patriarhalii ai anilor 59, cari nu vor fi știut cîte miri ce musică înaltă, dar cari aveaũ o inimă caldă și plină de veselie sănătoasă. Cei doi elevi, cari aũ recitat poesii, aũ fost destul de bine; atît numai că'n locul versurilor sarbede ale lui Nenițescu se putea alege o poesie cu adevărat, care să nu fie o declamație goală, ci o curată inspirație — *patriotică*.

Sc.

Răspunsuri

L. P. Iaș. — «Vom vedea», zici d-ta în titlul «încercării»; «am văzut», zicem noi; «n'am văzut», vor spune cititorii, pe care i-ai întreba dacă nu te-aũ citit cum-va.

I. G. Loco. — Ne puĩ în vedere că — «*ducă s'ar putea*» — ne-ai trimite «încă alte bucăți, poate și mai bune». Din versificările pe cari ni le-ai «înaintat», ne-am convins că nu se poate.

E. S. București. — Ceri un răspuns — «ori-care ar fi el». Iată-l: nici unul!

Orelia. Poiana. — «Vaporul» — s'a cufundat în coș!

M. P. Craiova. — Spui că ne trimiți «o încercare pentru revistă saũ pentru coșul redacției». Am primit-o, cu plăcere, pentru instanța din urmă

RED.